

Málo pícháme

Šrámkova Sobotka se rozjela na plné obrátky a redakce našeho-vašeho časopisu již obdržela první ohlasy na svou činnost. Za každý kritický hlas jsme samozřejmě vděční, je však svým způsobem zarážející, že se jednotlivé názory rozcházejí, nebo jsou dokonce zcela protichůdné.

Tak se včera stalo, že jsem si nejprve vyslechl, že jsme příliš drsní, že naše kritičnost zbytečně hrotí atmosféru a že by bylo lepší, abychom se ve všem snažili hledat hodnoty pozitivní a ty negativní pomíjet. Během necelé hodiny mi však promlouval do duše někdo jiný a naopak prosil, abychom byli mnohem ostřejší, že jsme zatím příliš jemní a že Sobotce trochu té kritičnosti jenom prospěje. Vzpomněl jsem si v té souvislosti na slova dr. Ondřeje Hausenblase, který nově nastoupivší redakci před dvěma lety ohodnotil slovy „Splav málo píchá“.

Jak vidno, člověk se nezavděčí. Jeden ho kritizuje, že málo kritizuje, druhý zase, že kritizuje příliš. A když člověk kritizuje střídavě, kritizují ho oba. I když se snaží sebevíc, nikdy se nebude líbit všem.

Chtěl bych zde říci něco k tomu, co Splav byl, co je a co od něj – z pozice šéfredaktora – očekávám. Když před osmi lety náš časopis vznikl, bylo možné jej označit za „underground“. Vystal z potřeby kritické odezvy, z potřeby toho, abychom festival neviděli pouze jako umělou květinu, ale jako květinu, která může kvést i odkvétat, vonět i zapáchat. Splav vznikl kvůli tomu, aby festivalu pomohl, aby ukázal na uličky slepé a naopak na ty vidoucí. Vznikl proto, aby pomáhal festival budovat, i když třeba s notnou dávkou kritičnosti. To bylo jeho původní východisko a to platí dodnes. Když jsme někdy přestřelili, omluvili jsme se. Není však ve svém důsledku lepší tu a tam kritiku přehnat, než být sterilně smířlivý?

Všem našim čtenářům proto slibujeme následující: Budeme nadále píchat, kdykoli bude potřeba, a nebudeme se ohlížet na to, jestli to někomu vadí. Naše kritičnost nevychází z naší zvůle, právě naopak! Děláme to pro dobrou věc. . .

Jan Chromý

Nic bych neměnila. . .

Rozhovor s Janou Štefánkovou, odbornou pracovnící oddělení pro umělecký přednes Národního informačního a poradenského střediska v Praze, a Ladislavou Lederbuchovou z Katedry českého jazyka a literatury na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni

Jak se Vám líbí letošní Sobotka? Jak se na ní cítíte?

JŠ: Po všech přípravách se mi podařilo dostat sem 32 studentů, kteří jsou rozděleni do pěti dílen, a myslím, že jsou spokojeni. Na kolečku se představili svými texty a tentokrát si je dobře připravili, takže se nebudou zdržovat jejich dodatečným vybíráním. Dílny už začaly pracovat a zítra jde jedna dílna na výlet, kde si bude připravovat texty. Šlupka se svými studenty už také pilně zpívá. Doufám, že závěrečný večer fakulty dopadne na výbornou. A osobně se cítím fantasticky – svítí sluníčko, Humprecht se na mě usmívá, v cukrárně se skvěle relaxuje, teď mi moji spolupřatelé splnili přání a přivezli mi *Ztracený hlas* s Ladkou Kozderkovou, takže jsem naprosto spokojená.

LL: Já se tu cítím výborně, jako každý rok. Kdybych byla o 50 let mladší a měla napsat pohled rodině, napsala bych „Dojela jsem dobře, vaří tu dobře, mám se dobře, počasí je dobré. Ahoj“. Program je zatím bezvadný, a jak to vypadá podle plakátu, bude takový i nadále. Mám tu dva studenty, kteří si prý vedou dobře. Takže v psaní pohlednice bych pokračovala „Milá katedro naší fakulty, máme se tu všichni dobře a daří se nám dobře“.

Tak to je skvělé. Jelikož už jste několik Šrámkových Sobotek absolvovaly, mohly byste nám říct, co je pozitivem a co negativem posledních Sobotek?

JŠ: Řekla bych, že tu máme velice kvalitní přednášky, například ta dnešní byla velice živá a příjemná. Člověk se na ní dozvěděl věci, které nevěděl, a mnoho jiných si připomněl. Velice jsem také uvítala vzpomínání na manžele Hejnovy. Zažila jsem paní profesorku, pamatuji si ji jako velkou dámu a diplomatku. Budeme se snažit v jejím započatém díle pokračovat.

LL: Marně hledám v paměti, co se mi na posledních Sobotkách nelíbilo. Třeba počasí se ne vždy vyvedlo, ale celkově hodnotím vysoce snahu organizátorů, včetně Niposu a Artamy.

Měly byste nějaký tip na to, co by se dalo zlepšit?

LL: Program je velmi bohatý a v rámci vymezeného tématu překvapivě různorodý. Každý si přijde na své, může si vybrat, co ho zajímá, není samozřejmě nutné absolvovat vše. A opravdu velice oceňuji existenci učitelské dílny pod vedením Hany Kofránkové. Jsem spokojená a nic bych neměnila.

JŠ: Myslím, že by se ještě dala zlepšit komunikace mezi účastníky Šrámkovy Sobotky a organizátory. Bylo by například lepší, kdyby se bylo podařilo rozeslat účastníkům tištěné programy předem. Mnoho lidí před příjezdem nevědělo, co bude na programu. Kdyby fakulty vyvěsily program dříve, mohl být zájem ještě větší. To je jediná moje výtka.

Za rozhovor děkuje Alena Nováková

PROGRAM

9.00 sál spořitelny

Prezentace Svazu českých nakladatelů a knihkupců
Dr. Jaroslav Císař

10.00 sál spořitelny

Řečové vzory v současné češtině
Prof. PhDr. Zdena Palková, CSc.

13.30 malý sál spořitelny

Seminář k přednášce

16.30 Šrámkův dům

Federico Fellini – Mimořádný program č. 7
Poslech rozhlasové hry

19.30 sál sokolovny

D. L. Coburn – The Gin Game

Divadlo Viola Praha

Účinkují Blanka Bohdanová, Josef Somr. Režie Lída Engelová

22.00 městské divadlo

Noční projekce

JÍDELNÍČEK

Snídaně: Obložený talíř, chléb, máslo, čaj

Oběd:

Gulášová polévka

Smažený květák, brambor, rajčatový salát

Večeře: Studený těstovinový salát s kuřecím masem a zeleninou

Zvykáme si na křik

Rozhovor s prof. PhDr. Zdenou Palkovou, CSc., ředitelkou Fonetického ústavu FF UK

Jak byste uvedla svoji přednášku na Sobotce?

Má název *Řečové vzory v současné mluvené češtině*. Je to téma z problematiky jazykové kultury a budu se v ní zabývat především řečí, která zaznívá z veřejných sdělovacích prostředků, z rozhlasu a z televize.

Obecně platí, že způsob, jak mluvíme, má značný vliv na účinek našeho projevu, a tím i na obsah sdělení. Způsob řeči je kromě toho součástí našeho chování. Mluvní dovednosti se však nerozvíjejí jenom vlastní mluvní činností člověka, ale také vlivem řeči, kterou slyšíme ve svém okolí. Z tohoto hlediska mají důležitý vliv právě *řečové vzory*.

Řečovým vzorem je projev lidí, které ve sféře dorozumívání přijímáme jako autoritu. Bývá to řeč rodičů, učitelů ve škole, osobností kultury i politiky. Řečový vzor může být dobrý nebo špatný a jeho působení si obvykle ani neuvědomujeme. Řeč rozhlasových nebo televizních mluvčích je řečovým vzorem, který je obvykle přijímán i vědomě. Zejména projevy zpravodajského a publicistického typu bývají považovány za vzorek vypovídající o úrovni jazykové kultury a do jisté míry i o stavu jazykového systému.

Na čem právě pracujete?

Myslíte, na čem se snažím pracovat, když zbude trocha souvislého času mezi aktuálními povinnostmi, které nestrpí odkladu?

Snažím se připravit do tisku nové vydání učebnice *Fonetika a fonologie češtiny*. A snažím se pokročit s textem dvou knížek, které nosím v hlavě už dost dlouho. Jedna je odborná a je věnována popisu prozodických vlastností češtiny. Ta druhá by měla být o mluvené řeči na jevišti a měla by být srozumitelná i bez teoretického zázemí těm, kteří fiktivní svět divadla prakticky tvoří. Není to pro mne snadné, protože se jednoduše vyjadřovat moc neumím.

Která kniha Vás v poslední době oslovila?

Zklamu Vás, už dlouho žádná. Asi také proto, že se ke čtení moc nedostanu. Před delším časem to byla kniha Francise Crika *Věda hledá duši* (přeložil ji František Koukolík) o činnosti mozku a lidském vědomí. Je velmi odborná, ale čte se jako detektivka. Nedávno mě oslovila jedna divadelní hra, *Arkádie* od Toma Stopparda (přeložil ji Jaroslav Kořán).

Co děláte kromě akademické dráhy?

No právě to divadlo. Chodím do divadla na zkoušky a snažím se být k užtku. Jinými slovy dělám to, čemu se říká „fonetická spolupráce“. Mám k tomu příležitost už déle než dvacet let a pořád je to pro mě práce „pro radost“.

V čem tato práce spočívá?

Poskytuji servis. Jsem v pozici diváka-posluchače s cvičeným ušima a se schopností sdělit dojem, který z řeči vznikl.

Herec se neslyší stejně, jako ho slyší divák. Herec umí text nazpaměť a ví, co chce vyjádřit. Někdy zaměňuje toto své vědění za skutečný výraz. Divák neví nic a slyší hru jen jednou.

Snažím se upozornit herce na možná nedorozumění, na dvojznačnosti, na nevyrovnanost stylu atd. Snažím se ušetřit jemu i režisérovi čas a námahu. Obojího potřebují při dnešních vysokých profesionálních nárocích divadla víc, než mají k dispozici.

Jak jste se dostala k fonetice? Je to specializovaná lingvistická disciplína...

Je to disciplína, která se specializovaně zabývá zvukem lidské řeči, a to je velice široká oblast. Není těžké se s ní potkat. Moje cesta k ní nebyla nijak cílevědomá.

Původně jsem chtěla studovat literární vědu, což v době, kdy jsem přišla na FF UK, nebylo možné. Studovala jsem tedy češtinu s němčinou a v prvním semestru prvního ročníku jsem absolvovala povinný kurz fonetiky bez většího zájmu. V průběhu studia jsem se snažila zapisovat především literární semináře. Mým autorem byl Vladislav Vančura a ve 4. ročníku, když se zadávaly diplomové práce, jsem se zrovna začala zabývat jeho texty z hlediska rytmického uspořádání. Rytmus prózy byla literárněteoretická problematika, která mě velmi zajímala. Usoudila jsem, že se o ní mohu dozvědět něco více, když budu postupovat ze strany zvukové realizace. Tedy podívám-li se, jak to dopadne, když čteme nahlas: co si text vynucuje a jak se naopak do něj promítá zvukové členění.

Tak jsem se dostala zpátky k fonetice, k větné intonaci, ke vztahům mezi textem a jeho zvukovou realizací. Současně jsem nastoupila ve Fonetickém ústavu jako pomocná vědecká síla a začala

jsem získávat zkušenosti s fonetickou analýzou. Fonetika mě začala bavit, také proto, že mě vždycky bavil exaktní výzkum a fonetika je relativně exaktní obor. Když mi na konci pátého ročníku profesor Hála nabídl místo asistenta, ráda jsem přijala a zůstala jsem dodnes.

Kde může fonetik nalézt uplatnění? Nedávno byl na FF UK akreditován a otevřen nový obor fonetika, jaké perspektivy se otevírají před jeho absolventy?

Všimněte si, že fonetika jako studijní obor patří k těm, které nelze studovat jednooborově. Ne proto, že by nebylo o čem učit, ale potřebujeme, aby student paralelně poznal některý živý jazyk v celé hierarchii jeho struktury. Kombinace s fonetikou mu pak umožní, aby poučeně zacházel se zvukovou variantou tohoto jazyka.

Fonetika byla a vždy bude oborem se silnými mezioborovými kontakty a s kontakty směřujícími k praxi. Absolvent našeho oboru bývá užitečným členem výzkumných i aplikačních týmů. Může to být lingvistický popis zvukové stavby češtiny nebo jazyka studovaného v kombinaci, komparatistika, dialektologie, jazykové databáze, výuka cizích jazyků. Velmi aktuální je v současné době účast v projektech zaměřených na přímé technické využití řeči: je to automatická syntéza, automatické rozpoznávání řeči, automatické komunikační systémy, identifikace mluvčího a další.

V oblasti přirozené mluvní komunikace je rovněž aktuální poradenství z hlediska kultury a techniky mluvených projevů (jevištní řeč, projevy ve veřejných médiích, projevy oficiálních mluvčích různých institucí), žádání jsou také odborníci na analýzu řeči pro forenzní praxi a další.

Na přednáškách mluvíte velmi potichu. Proč?

Na to je hned několik odpovědí. Ale vždycky dojdete k tomu, že příliš hlasitá řeč není výhodná pro mluvčího ani pro posluchače.

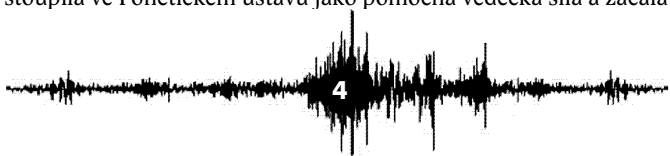
Mluvíte-li několik hodin za sebou, unavíte své hlasivky, i když s nimi umíte zacházet šetrně. Šetrně křičet v podstatě nelze. Posloucháte-li dlouho příliš hlasitou řeč, unavíte si uši a rozbolí vás hlava. Budete vnímat slova, ale ne obsah.

Nemá smysl překřikovat šum v sále, když publikum poslouchá jedním uchem a současně se mezi sebou baví. Je-li hlasitost řeči taková, že by přes šum nebylo rozumět obsahu, šum obvykle ustoupí.

Hlučnost prostředí kolem nás se s rozvojem techniky soustavně zvyšuje, zejména ve městech. Foniatři, audiologové i fonetici zjišťují, že zároveň s tím si lidé zvykají mluvit stále hlasitěji. Zvykáme si na křik, přestáváme si všimnout tichých zvuků a naše schopnost vnímat jemnější zvukové odstíny klesá. Přednášku na nižší hladině hlasitosti můžete brát jako praktické cvičení v soustředěném poslechu řeči.

Za rozhovor děkuje František Martínek

Přednáška o všem

RECEVZE

Sobotecké přednášky mají jeden základní problém – pro přednášející je těžké odhadnout, jak kvalifikované publikum je bude poslouchat. Před pár lety například velké nepochopení po svém vystoupení sklidil Mgr. Hynek Zykmund – proto, že mluvil příliš odborně a pohyboval se v rámci úzkého tématu. Mnozí posluchači se tak v jeho výkladu ztráceli. První letošní přednáška měla spíše problémem opačný.

S přednáškou *Kolik češtin znáš, tolikrát jsi člověkem* vystoupila PhDr. Světlá Čmejrková, DrSc. Od přední české badatelky v oblasti textové lingvistiky jsme – oprávněně – mohli čekat jen to nejlepší. Na to, nakolik byl tento předpoklad naplněn, však nepanuje jednotný názor. Jistě, slyšeli jsme zde celou řadu zajímavých postřehů, celkově ale přednáška působila trochu nesourodě. Bylo to dle mého soudu způsobeno především příliš velkým obsahem tématu a příliš krátkým rozsahem přednášky. Jednotlivé dílčí body, o kterých se mluvilo, ať už šlo o spisovnost a nespisovnost, psanost a mluvenost, centrum a periferii, stylistické faktory, konverzacionalizaci jazyka apod., tak zůstaly spíše nakousnuty, než že by byly rozvinuty do šířky, která by jim příslušela.

Vyjmenovaná témata by totiž bez problému vydala i na semestrální seminář – bylo proto na škodu věci, že se přednáška nesoustředila jen na jednu problematiku a snažila se místo toho o co největší komplexnost. Ta s sebou totiž nese určitá zjednodušení a dr. Čmejrková se jich ani při nejlepší vůli nemohla vyvarovat. Přednáška proto byla svým způsobem o všem, ale nic nešlo do patřičné hloubky.

Hlavní díl viny, je-li nějaká, však nelze klást na přednášející. Ta svou roli zvládla velice dobře, což takřka bezvýjimečně ocenili i všichni přítomní. Zodpovědnost dle mého názoru leží hlavně na organizátorech, kteří by se měli snažit témata přednášek spoluvytvářet. Ostatně bylo by dobré položit si zásadní otázku, jaké přednášky by se na Sobotce měly objevovat. Tím nemyslím, jací lidé – ti jsou v naprosté většině odborníci na slovo vzatí –, nýbrž jaká témata a jakým způsobem zpracovaná.

Včerejší přednáška byla solidní popularizací. Je však otázka, nehodí-li se na Sobotku spíše typ přednášky vědeckější. Ne o moc, ale aspoň trochu. . .

Jan Chromý

Vyždímaný Albatros

O tom, jaké štěstí může znamenat albatros, věděl leccos už Coleridgeův *Starý námořník*. Kam se ale jeho osamocená epizoda s tímto ptákem hrabe na Šrámkovu Sobotku, která se z Albatrosa snaží ždímat štěstí už celá desetiletí? Co na tom, že o ně už nikdo nestojí – hlavně že je spokojen programový ředitel nakladatelství Albatros Ondřej Müller. „I sporý potlesk potěší,“ pravil jedenácti-hlavému publiku a představil mu po roce opět Ivonu Březinovou, autorku plodnou „jak co se týče vlastních dětí, tak knížek“.

Hlavním hrdinou včerejší hodinky před obědem byl děda Eda, který má za úkol polidštit šestiletým dětem stáří stíženě Alzheimerovou chorobou. Vůči malým čtenářům je to snaha chvályhodná a podle vyprávění autorky a přečtené ukázky se zdá být i vydařená. Ivoně Březinové přitom nelze upřít spisovatelský, a hlavně didaktický elán. Vedle Alzheimerova stačila už mladým i nejmladším beletristicky polidštit Karla Hynka Máchu (kniha *Básník v Báglu*), Karolínu Světlou (*Blondatá Kerolajn*) či varovat před gamblerským, narkomanstvím a anorexií v trilogii *Holky na vodítku*. Při sobotc-kém nezájmu může tenhle elán však snadno propadnout pocitu marnosti. Asi měla Ivona Březinová pravdu v tom, že i dětskou literaturu je třeba propagovat a že „jezdít za čtenáři je součást spisovatelské profese“. Jenže ne v každém sále čtenáři skutečně čekají.

Ostatně soudím, že by Šrámkova Sobotka udělala dobře, kdyby si už jednou ráčila uvědomit, co už beztak dávno ví – že totiž jsou na světě i jiná nakladatelství.

Jan Hon

Šepoty a výkřiky a co ještě zaznělo na zahradě

Když jsem se v pondělí ráno blížila k zahradě Šrámkova domu, slyšela jsem znít nejen řeč. Ze zahrady se ozývalo houkání, kvílení, kňučení, vytí a nejrůznější další zvuky, mezi nimiž jsem až po chvíli zachytila také volání „Pomoc! Pomoc!“ a „Karkulko, neutíkej mi!“ Co se to tam zase děje, pomyslela jsem si a ujistila se, že mám v kabelce zbraň. Jako by nestačil ten loňský nájezd upírů. . .

Včerejší výzva nezůstala oslyšena a lektorky mohly po snídani přivítat 13 zájemců o dětskou dílnu. Zatímco v neděli se cestovalo časem, včera děti putovaly z pohádky do pohádky, ze situace do situace.

Šumění, svištění, pleskání dešťových kapek. Zvedá se vítr, začíná pršet. Každá dlaň, každá ústa jsou součástí letní přehánky. Strih. Zvuk střelby, sténání raněných a neustávající válečný pokřik. Boj mezi indiány a bledými tvářemi. Strih. Dupání těžkých zvířat, temné bučení či mručení. . . Olé! Začínají býcí zápasy. Strih. Zpěv ptáků, nejrůznější pípání, šramot, bzučení hmyzu, zachrochtnutí. A probouzejícím se lesem se nese vytrvalé klepání drobného, ale velice zdatného datla. Strih. Zubní ordinace. Návštěva v zoo – těch

RECEVZE

hadů, co tam syčelo! Hasiči blížící se k požáru. A na dětském koupališti hádka o míč.

Kvóty pro rovnoměrné zastoupení mužů (v dílně je jich ledva třetina) v pracovních skupinkách se zde prosadit nepodařilo, frekventanti různého věku se však ve třech týmech promísili vcelku samozřejmě a zdálo se, že šesti- i patnáctiletí jsou schopni najít společnou řeč. Tři trojice situací („Čistě gynekologicky je situace vlastně taková . . . akce,“ seznamuje nás odhadem dvanáctiletý expert Dan s definicí problému) ztvárňují nejprve pouze pomocí zvuků, ruchů a šumů, které se ostatní snaží identifikovat, později jako plnokrevné scénky. Krasojízda pokračuje: svatba, pohřeb, použití toalety, zabíjačka, ordinace diletantské lékařky. . . Po svačině městečko Sobotka usíná a z prasátkově růžového kabrioletu vystupují mafiáni; nález prvních mrtvol na sebe nenechává dlouho čekat, nečeká však ani policie. Soud, který vzápětí zasedá, je silný, mocný, spravedlivý, všestranný a naprosto nestranný, organizovaný zločin je po zásluze potrestán.

A pak se nad zahradou překvapivě rozhostí ticho. Posádka lodi se snaží proplout úžinou a neprobudit přitom její krvežíznivé hlídačky. Námořníci opatrně došlapují na sluncem rozpálená prkna, chvílemi se k sobě polekaně tisknou, někdo bere druhého na záda. . . Běda však, muž přes palubu! Po chvíli se potápí jeden z člunů. Dva plavčíci porušili mlčení a jsou nelítostně sežráni lýtými učitelkami.

Co bude dál? Bože, co bude dál?!

Jana Melková

Komouši na drátě

Paní Ludmila Budagovová, moskevská bohemistka a stálý host soboteckého festivalu, má osobitý styl přednášení. Jeho hlavním rysem je skromnost a určitá pokora k publiku. Možná až příliš výrazná, letošní přednášku stejně jako tu předloňskou začala několika omluvami.

Pro letošní Šrámkovu Sobotku si vybrala látku, která souvisí jak s oficiálním tématem ročníku, znějící řečí, tak s neoficiálním, ale hojně se vyskytujícím tématem vzpomínání na věci dávne a minulé: telefonát Leonida Iljiče Brežněva s Alexandrem Dubčekem.

Srpen 1968 je pro Čechy, a zdá se, že i pro některé Rusy, velmi citlivé téma. Lidé, kteří Pražské jaro prožili, na ně vzpomínají jako na období naděje a následného rozčarování. My, co jsme tehdy ještě ani zdaleka nebyli na světě, to máme o něco těžší, jsme odkázáni na to, co nás o něm naučí ve škole, případně na to, co si o něm přečteme na internetu. Víme tedy, že komunisti byli tehdy rozděleni na ty zlé, promoskevské, a ty o něco hodnější. Něco jako černé a plané neštovice, zdá se. Ti zlí měli tanky, a tak vyhráli. Č'est la vie. . .

Paní Budagovová si byla vědoma věkově smíšeného publika a na začátku své přednášky uvedla několik historických souvislostí. Ne mnoho, aby se starší nenudili, ale dostatek, aby se mladší zorientovali.

Ve vlastním rozboru telefonátu sledovala paní Budagovová rozdíly v projevu obou politiků – Brežněvův patetický ofenzivní styl, umocněný tím, že své požadavky Dubčekovi pravděpodobně předčítal, a opatrnější projev Dubčkův. Telefonát je podle ní v mnohém paralelou celého Pražského jara.

Několikrát také zmínila dramatický potenciál celého dialogu a doporučila ho pro rozhlasové či divadelní zpracování. „Sašenko, kamaráde, můžeš mluvit?“ napadlo v té chvíli asi většinu publika.

Druhou polovinu své přednášky věnovala paní Budagovová vzpomínkám na pořádání Šrámkovy Sobotky v sedmdesátých a osmdesátých letech. Vzpomínala na drobná vítězství paní Marie Hejnové i dalších tvůrců programu nad papaláši. Sebeironicky připomněla svou úlohu „rudé vlajky festivalu“ i radost, že se této úlohy zbavila.

V části vyhrazené dotazům se projevil poměrně častý nešvar Sobotky. Osobně si pod pojmem dotaz představím spíše stručnou otázku než pětiminutovou úvahu bez pointy. Bohužel si to tak nepředstavují všichni.

Ondřej Šmejkal

Portréty fosilií lišících ocasů

Pokud se pokusím podívat na portrét jako na úkaz nikoli výtvarný, ale psychologický, vyvstane mi znenadání před očima poměrně jasná představa potměsné fosilie. Je to fosilie, která vyvrásnila na vnitřní straně lebeční dutiny vlivem styku vnějších a vnitřních dojmů způsobených věcí portrétovanou.

Výstavu grafik Aleny Laufrové nazvanou právě *Portréty* může shlédnout každý návštěvník festivalu na Šolcově statku. Nemá tedy smysl unavovat se s deskriptivními popisy grafik, daleko zajímavější je pokusit se proniknout výtvarnými přepisy fosilií k jejich emocionálnímu základu.

V jedné ze světnic Šolcova statku nalezneme vedle sebe čtyři typy portrétů v širším smyslu: jsou zde vedle sebe portréty básníků, krajiny, vztahů a Hrubínovy *Romance pro křídlovku*.

V případě portrétů básníků se zdá, že fosilie chtěly být vyvrásněny stykem podob jednotlivých osobností tak, jak se nám zachovaly ve svých nejtýpčtějších polohách, a zvláštní melancholie, která by měla nejspíše charakterizovat ten druh vidění, jež nám jejich díla poskytují. Na mne tyto portréty ovšem působily nezajímavě, protože výtvarný základ melancholické emoce sám sebe usvědčoval z větší vázanosti na tradici danou „heraldiku“ spojenou s jednotlivými básníky než na aktualizaci těchto symbolů, kterou mohla Laufrová nalézt ve svém vlastním čtenářském zážitku. Působivost fosilie se tak přesunula od autenticity směrem k kompozicionálnímu řešení jednotlivých prvků kanonizované „heraldiky“.

Pokud se jedná o portréty přírody, i zde můžeme mluvit o ztrátě emocionální intenzity ve prospěch neautentické dekorativní schematizace přírodních prvků. Dobře vím, že schematizace vždy nevede k indiferentnosti, ale zde tomu tak je.

Ilustrace *Romance pro křídlovku*, ačkoli občas neschopny vzdát se některých zbytečných, protože nepůvodních prvků, nabízejí zážitek, který se umocňuje vzpomínkou na sobotní představení.

Na konec jsem si nechal portréty vztahů: to jsou skutečné detailní záznamy tajemných fosilií. Jakoby abstraktnost a neuchopitelnost samotného pojmu vztah v jeho mlhavé pohyblivosti dovozovala Laufrové zřít se vnějších dojmů z portrétovaných vztahů ve prospěch dojmů niterných. Tak se grafička zbavuje přílišné tíže vnějšího světa, který ji v ostatních obrazech tolik svazoval, a nachází zajímavé významy, které mohou obohatit i naše vidění skutečnosti.

Při delším pohledu na přetisky těchto fosilií se nemohu ubránit dojmu, že věčná realita, která by na nich asi byla portrétována, kdyby nešlo o vztahy, by byla nepřesněji označitelná jako „liščí očasy“.

Simon Svěrák

Hlas na cestě rozhlasem

RECEIVED

Na včerejší podvečer připravila Hana Kofránková „meta-rozhlasovou“ hru, české zpracování italské hříčky Nietty la Scala z roku 1981: ve *Ztraceném hlasu* si výrobní štáb ve studiu láme hlavu nad vhodným koncem jedné rozhlasovky. Práci mu notně zkomplikuje hlas, který uletěl operní pěvkyni, potulují se rozhlasovým studiem, zlobí zaměstnance a prosí a přemlouvá je, aby mu dali příležitost vystoupit. Když se ho však nakonec zvukař snaží nahrát, zjišťuje, že pásek je prázdný, že se Hlas už vrátil do správného studia ke své „majitelce“ Ladce Kozderkové.

A tak musí všechny dlouhé režisérovy a zvukařovy úvahy rozsek-nout a konec natáčené hry obstarat jeden „stručný, zvukný a originální“ zvuk.

Poslouchali jsme promyšlenou a efektní sestavu úryvků hudebních skladeb a vtipných replik lidí za mixážním pultem. Před produkcí byli posluchači upozorněni, že uslyší spoustu narážek, které si vychutná jen rozhlasák, ale hra byla natolik živá a poutavá, že si na své přišli všichni. Za profesionály mluvit nemohu, my ostatní jsme se mohli potěšit několika výrazy z rozhlasové profesní mluvy (*stáčení, rámusárna*) a zamyslet se nad tím, zda účinkující potřebuje i něco jiného než jen pouhý hlas. Úzkou a klikatou cestou k těmto mým úvahám by mohl být výrok Hlasu „Rozhlas nepotřebuje tváře ani tělo“ a nato jeho rozpaky a nesnáze, když zvukaře a režiséra přemluvil a dostal příležitost vystoupit. Dále bychom se (inspirování exkurzí do zákulisí rozhlasu, které nám hra přiblížila) mohli zamýšlet třeba nad tím, kolik vloží do rozhlasového projevu člověk u mikrofonu a kolik za něj dodá technika, přístroje – um jiných lidí.

Shrnuto: včerejší poslech rozhlasové hry nabídl příjemný zážitek a posluchači zmožení vedrem venku i v místnosti neměli nejmenší důvod usnout.

František Martínek

Humor černý jak rakev

V pondělí večer jsme mohli zhlédnout představení *Hamlet* v provedení královéhradeckého divadla DRAK. Co mohlo vyvolat jisté překvapení, ne snad ve spojení s tímto soubojem, jako spíš s Williamem Shakespearem je, že se jednalo o představení loutkové. Musím však hned na počátku říct, že tato skutečnost nebyla ani v nejmenším na závadu, naopak tím, že se umělcům podařilo využít všechny možnosti, které loutkové divadlo skrývá, se pro nás za neexistující oponou sobotecké sokolovny skrýval divadelní zážitek vskutku neobyčejný.

Výborná byla v první řadě práce se scénářem. I přes zkrácení hry na něco málo přes hodinu, což vyžadovalo „smrt“ několika postav ještě před začátkem – konkrétně Rosenkrantze a Guildensterna (ale ti jsou přece stejně mrtvi) a dokonce Hamletova jediného přítele, Horacia, se podařilo nejen udržet základní dějovou linii takřka nezměněnou, ale hlavně obsáhnout všechna hlavní témata původního Shakespearova textu. Mohli jsme tak sledovat královici dánského, jak „boří starý svět“, kterým je zhnusen, i tragičnost takového osudu. Chudák Hamlet musí pod vlivem okolností odvrhnout vše kromě pomsty, zejména svou lásku k Ofélii. Právě v textu se nabízející, leč často upozadovaný motiv Hamleta „v zajetí“ osudu svého otce byl ve včerejším představení silně podtrhnut. Podobně tak nebylo opomenuto téma špatných Laertových a Poloniových rad Ofélii ohledně Hamleta, ale hlavně celkové téma nedorozumění – představení bylo, stejně jako originální text, otevřeno zmatenou výměnou stráží a situací, kdy jedna postava nerozumí druhé (a často na to v důsledku doplatí) se v jeho průběhu vyskytlo mnoho.

Hlavní těžiště inscenace leželo ve skvělým způsobem zvládnuté symbolice, která pronikala každou scénou. Často byla takto zobrazena manipulace jedné postavy druhou, například Claudius Laertovi doslova brousící zuby na Hamleta. Opakoval se i symbol meče-kříže (zabodnutý meč vypadá jako kříž), jehož význam je zjevný a do hry výborně zapadá. Podobně jasný význam měla i Yorickova lebka visící na scéně od výjevu na hřbitově do konce hry – leč proč by v rámci loutkového divadla nemohly být symboly jasné, když

navíc dobře vizuálně působí. Ostatně celá scéna byla umně zapojena a třeba výše zmíněné téma absolutního vlivu krále Hamleta na svého syna bylo nejsilněji sděleno představami celého zámku, v němž se odehrávala většina děje, do podoby jakéhosi zlověstného obra, který prince drtil ve svém chřtánu. A když vzpomene na Laertův kufr, se kterým se poprvé objevuje na jevišti a který je větší než on sám, či na slavné šílenství hlavní postavy ztvárněné pomocí dvou baterek místo očí, dostáváme se k poslední zásadní součásti představení. Tou je humor.

Humor, zejména slovní, k Shakespearovi patří a jeho současný „dvorní“ překladatel prof. Martin Hilský, jehož překlad byl použit jako výchozí i pro včerejší inscenaci, na to nezapomíná. Řeknete si možná, že *Hamlet* je přece tragédie, a vtipy, kterými se představení hemžilo, nemají v tomto žánru co dělat. Nechci opakovat známé fráze, že původně se přece Shakespeare hrál pro pobavení lidových vrstev, neboť mnohem důležitější je, že humorný tón byl zvolen tvůrci inscenace a výsledný tvar působil kompaktně a vůbec ne šroubovaně. Což je samo o sobě nejlepším důkazem, že hrát největší tragédie s nadhledem je velice dobře možné. Autoři včerejšího představení jsou si zjevně vědomi, že *Hamlet* je text natolik známý, že bez špetky ozvláštnění současného diváka nezaujme. A že představení zaujalo, bylo z reakcí publika naprosto zřejmé.

Vít Prokopius

„Pane kolego, Shakespeare není žádná sranda!“

RECEVZE

Královéhradecký DRÁK, soubor reprezentující domácí loutkářskou scénu současnosti, představil včera v sokolovně svou verzi hry z nejhranějších, Shakespearova *Hamleta*. Způsob zpracování vyvolával v někom snad obavu, v dalším očekávání. Z hlediska všeobecně rozšířené pověsti o nápaditosti loutkových scén v práci s textem, prostorem a scénickými prostředky, tedy dobré reputaci, která však za sebou často zanechává zbytečně předpojatou potřebu šablonovitých staveb činoherních představení klasického typu, byla obě stanoviska zřejmě oprávněná. Na straně jedné obava konzervativního publika z možné destrukce vžitě představy Hamletova uvádění, jež jediné je správné. Očekávání invence z řad diváků okázale znuděných představou snůšky dalších inscenačních klišé, jež se brzy omrzí, na straně druhé.

Právě proto se příjezd loutkoherců z Hradce těšil nebývalé pozornosti. Pozornosti bezesporu zasloužené. Ostatně – dění na jevišti tomu dává za pravdu. Očekávání byla naplněna beze zbytku, obava nebyla na místě. Rozhodně ne z obsahu. Experimentování s dějovou linií totiž nebylo nijak zásadní. Nezbytné skrty (pro uvádění *Hamleta* typické) zde sice byly pochopitelně poněkud rozšířeny, ale ve výsledku jsme se dozvěděli vše důležité, co jsme již mnohokrát viděli, četli či slyšeli. Tatínek Hamleta opět umřel a začal strašit. Maminka Gertruda se opět měla ráda s Claudiem tak, že se vzali. Laertes opět odjel, ale nedalo mu to a brzy se vrátil. Hamlet se

chtěl opět za otce pomstít, ale nebyl si úplně jistý, zda je to správné. Opět se to všechno zamotalo. A Polonius s Ofélií to opět nepřežili.

Stejně jako Laertes. Jako Gertruda s Claudiem. A jako Hamlet. Zkrátka nic nového. Zkrátka Shakespeare.

V čem bylo tedy včerejší představení výjimečné? Samozřejmě, že ve zpracování. V tolik očekávaném a tolik obávaném. Inscenátoři prostřednictvím vtipných nápadů tragedii nenásilně přetvořili v zábavnou frašku bez toho, že by příliš determinovali původní význam – či chcete-li poselství – tragického textu. Humor zprostředkovával myšlenky. Humor na úrovni, humor inteligentní. Tedy způsob zpracování, který by na činohře zřejmě neprošel – zde se prokázalo, jak je pro toto pojetí loutkoherectví vhodné, a to právě pro odlišnost svých výrazových prostředků od prostředků běžného činoherního programu. Loutka se svým vůdcem, miniaturní scéna, nespočet světelných a zvukových efektů. Jednoduché, přesto důmyslně zpracované, kulisy, které dovolí pohodlnou a vcelku nenápadnou práci s loutkou, se kromě možnosti mžikem oka skočit dějem z obrazu do obrazu blýskly především množstvím vtipných řešení jevů dejme tomu vedlejších. K tomu loutky s neobvyklou vizáží (například Polonius neodbytně připomíná obryleného mořského koníka, Hamlet se v záchvatech šílenství zase skoro podobal Hurvínkovi, milovníci klasiky prominou), zvukové a světelné okouzlující show a v neposlední řadě i obdivuhodně sehraní průvodci představením, páni loutkoherci, a divácký zážitek je na světě.

A pak už jenom tleskat. A občas si zajet do Hradce za zábavou.

Jakub Novosad

Sobotecká červencová

Včera večer se uskutečnilo nokturno věnované nové knize Dragy Zlatníkové *Nápovědy*. Místo klasické reportáže vám tentokrát přinášíme rovnou recenzi z pera našeho externího dopisovatele.

Jako s autorkou jsem se s Dragou Zlatníkovou (1943) setkal poprvé letos u příležitosti vydání její básnické knížky *Nápovědy*. Mohu-li věřit, že webový Souborný katalog České republiky (CASLIN) je coby pramen vyčerpávající, vydala Zlatníková ještě soubor *Opožděná chůze k duze* (1991, verše z let 1978–1990) a nikoli přeložila, nýbrž – jak patrně stojí také v tirážích obou knih – přebásnila sbírky belgické básničky Barbary Y. Flamandové *Spríznění ohněm* (2000) a *Podíl stínu* (2004, společně s Karlem Sýsem). Jiné ukázky z jejich veršů lze snadno dohledat na internetu.

Nápovědy sestávají z šedesáti šesti básní v pěti oddílech, při čtení jsem proto musel být obezřetný a pamatovat, že držím v rukou knihu takřka ďábelskou. Mou počáteční nedůvěru však Zlatníková překonala, vždyť řada básní je – promiňte mi to, paní Drago – strašných. Já tuším za jednotlivými texty dlouhou a poctivou práci, pilování a vylepšování, rozumím také snaze vyhnout se podivnostem a nabídnout čtenáři poezii (i tvarem) všední, snad dokonce opřenou o poetiku zlatých šedesátých. Jenže ono je to nakonec tak trochu upracované. Na ukázkou uvádím první strofu básně *Zimní záznam*:

Ráno se zdrželo pod okapem / a přimrzlo kabátem k rampouchům / (a noc ti zkouší vnutit drogu pochybnosti) – a tak si také zabásním a napíši, že poezii se zde stalo totéž co fetiškovi, že ji v třetím verši sejmul návyk na omamné látky. Viz ještě ukázkou z básně *Sobotecká červencová*: Když zástupy červených lip / vezmou útokem Čechy / můj čich zlostejní / k potu z upachtěnosti / čoudícím smetištím i nákladákům s mršinou / a stavebnice představ skončí / u prvního / rozechvění / Celý svět je zase můj / a voní jen lipovým květem // Tak přemožena vůní / necitím že vdechuji smog / když jiní si v horách už zajišťují / soukromý čistý vzduch / že na mě zbyl smrad starých práchnivín / když ti s dobrým nosem / si rozebrali vše nové. Nechci už uvádět ukázkou z básni rýmovaných, kde je jistě zajímavé sledovat skrovné pokusy vystřídat páry sov – slov inovujícími zrcadly jako erotikomyšlenka – selka – švadlenka, chci definovat hlavní problém sbírky, jak jsem jej při čtení vnímal. Je to dar, který Zlatníková dostala do vínků a který jí závidím. Vnímat poezii stejně jako v patnácti letech.

Na druhou stranu, kdybych kdykoli napsal A bude tak krásné milování / že jabloně povijí párek pěnkav / i v mrazu / a jablka uzrála za noc v lampiony / budou hrát tmu tak dlouho – čtenář odpustí, ale dále už to zase není ono –, co bych za to dal.

Lukáš Novosad

Pavučina

UPOUTÁKA

V našem cyklu, pojímajícím svět drogově závislých na různých místech a v různých časech, se tentokrát dostáváme do Československa ve druhé polovině osmdesátých let. Narkotika se tehdy stala jedním z problémů, které byl nucen přiznat i sám režim. Jejich masové šíření už nešlo považovat za hřích několika asociálních jedinců jako ve slavné epizodě *Mimikry* seriálu *Tricet případů majora Zemana*. V té době tak vzniklo několik děl, která se snažila drogy v mezích možností reflektovat. Tak vzniklo knižní *Memento* Radka Johna, s pašeráky drog se potýkal i hrdinný kriminalista ve filmu *Mravenci nesou smrt* – a pak se objevila *Pavučina* Zdenka Zaorala. Neměla ovšem tak snadný osud jako její soupeřníci. Režisér si musel film doslova vyvzdorovat, rozpočet mu byl poskytnut minimální a natáčení se protáhlo na několik let. Z poloamatérského filmu se postupně stal profesionální projekt, který byl s potížemi dokončen ve studiu Gottwaldov.

Film z dějového hlediska vykazuje všechny prvky filmů s podobnou tematikou – hlavní hrdinkou je osmnáctiletá dívka, která se snaží uniknout ze světa své závislosti. Unikátnost filmu v rámci soudobé české produkce je ovšem ve spartánskosti jeho pojetí, dané nejen podmínkami natáčení. Je v syrovosti popisovaného prostředí, autenticitě světa závislých, temnosti a beznaději. *Pavučina* se tak řadí po bok společenskokritických filmů, které z té doby přežily: *Proč Karla Smyczka*, *Dům pro dva* Miloše Zábranského nebo *Džusový román* Fera Feniče.

Jan Smolka

Fráňa Šrámek opět znesvěcen neznámým vandalem. Komentář redakce v příštím čísle.

Errata

Lajdačka Melková se omlouvá oběma festivalovým dokumentaristům, jejichž jména se ve včerejším vydání objevil zkomolená. Správná podoba příjmení Petra „Fajfra“ zní Pfeiffer, křestní jméno paní Bičíškové není Lenka, nýbrž Olga.

Jakub Novosad se co nejupřímněji omlouvá pánům Jiřímu Hrašemu a Alfredu Strejčkovi za záměnu jmen v článku o scénickém čtení k počtení manželů Hejnových, který byl otisknut ve včerejším čísle. Hlavní podíl na vzniku a uskutečnění daného představení měl samozřejmě pan Jiří Hraše.

Redaktor Hon se omlouvá povyraženému depilátorovi z podloubí za mylný údaj, že má koně, vraný koně. Tento údaj se nezakládá na pravdě stejně jako to, že jsou to koně jeho. Vytržené chomáče andělských kadeří, rozbitá šiša a zničené brýle nezainteresovaného kolegy buďtež mu napříště dostatečnou výstrahou. Slavnostní návrat na kobyle napjatě očekává

Redakce

SPLAVI – Sobotecký Pravidelný Lehce Avantgardní Věstník

Vychází v Sobotce během konání 50. ročníku festivalu Šrámkova Sobotka, od 1. 7. do 8. 7. 2006. Cena 10 Kč.

Vydává občanské sdružení SPLAVI, Milady Horákové 123, 160 00 Praha 6, IČ 26674122. Evidenční číslo MK ČR E 15812.

Redakce: Jan HON, Jan CHROMÝ, Jiří JANUŠKA, Judita KAB-ZANOVÁ, Marie KANTŮRKOVÁ, František MARTÍNEK, Jana MELKOVÁ, Jakub NOVOSAD, Vít PROKOPIUS, Šimon SVĚRÁK, Ondřej ŠMEJKAL, Nelly VOSTRÁ

Vychází za přispění Studentského fondu FF UK a Královéhradeckého kraje.

TIRÁŽ

Až vyluštíte dnešní netradiční křížovku, sečtete čísla v označených buňkách. Vyjde vám pořadové číslo ulice v abecedním seznamu na plánu města Sobotky. V této ulici opět hledejte křídou psanou nápovědu.

Vodorovně

- A: 15 na druhou, Jágrův dres, sudé prvočíslo
B: cena piva na zahradě Šrámkova domu, nic, číslo na hasičce
C: česky elf, mouka, Alibabovi loupežníci
D: kopa bez tuctu, druhá odmocnina z 3136
E: rok Zlaté buly sicilské, mince s Brnem
F: stránka nenalezena, síťové napětí
G: odpověď na Velkou otázku Života, Vesmíru a vůbec, román Vic-tora Huga, rok před plnoletostí

Svisle

- 1: oko bere, počet dnů ve dvou týdnech, veletucet
2: první čtyři číslíce Eulerova čísla, druhé kulaté narozeniny, chvalitebně
3: bankovka s Boženou, tolik let bude Šrámkovi v roce 2026
4: arabských DCX, 8 v trojkové soustavě, dobře
5: dvě na třetí, nedostatečně, Bradburyho Fahrenheity, ještě jednou oko bere
6: letošní rok, James Bond

	1	2	3	4	5	6
A						
B						
C						
D			5	0		
E						
F						
G						